

מעלת הברכות

בחן, בחד וברחמים

בכל חייו של המאמין הוא מוזמן לשולחן המלך - בראותו את הכוונה האלוקית להתאים את המזון לצרכיו, לטעמו ולנפשו.

"אורח טוב, מה הוא אומר: כמה טרחות טרח בעל הבית - בשבילי!", כך המאמין אומר: "הלא לא נבראו (חיה וצוף), אלא לשמשני!"

חסר אמונה חי כביכול בתוך מחסן חשוך. במקרה הוא מוצא צרכי מאכל ומכניס לפיו, אך הסיפוק הנפשי, ההרגשה שהעולם נברא באופן המיטיב עימו, ובהנהגה מכוונת שהובילה לסיפוק צרכיו - אינה קיימת ללא אמונה.

בברכת המזון אנו אומרים: "הזן את העולם כולו בטוב, בחן ובחסד וברחמים". הברכה מתייחסת לרצון המלווה את המזון. הטבה, חן וחסד הנראים בדברים רבים: בערכם התזונתי של הפירות, ביופי צורתם, במגוון צבעיהם וטעמיהם, בחלופת העונות לפי צרכי האדם. בחן וחסד אלו מרגיש רק מי שמברך שאת השי"ת המיטיב לכל ברצונו.

(הרב שלנגר / אוהל יעקב ולא, עמ' 175)

הזכות לברך

הקב"ה רוצה באותם שמברכים לו, ותאוותו בברכות של התחתונים, כי הברכה עולה ומאירה לשכינה הקדושה.

(תרגום הזוהר, ח"ג, רעא, ע"א)

כשאדם מברך איזה ברכה, צריך שיכוון שעומד לפני הבורא ברוך הוא ואומר לו "ברוך אתה", שהוא לשון נוכח, וכשאומר "מלך העולם", יכוון שיתקדש מלכות הבורא בעולם, ועל זה הברכה עונים כל מלאכי מעלה אמנ בקול גדול, ומקלסין ומקדשין את הבורא. נמצא נתקדש שמו בעולם התחתון ובעולם העליון, ועל ידי זה המלאכים הם מליצי יושר.

(תולדות אהרון, פרשת כי תבוא)

ואני תפילה

כל המברך ברכות ראשונות ואחרונות על כל אכילה בכוונה, אין רימה שולטת בו.

(משפט צדק, תהלים פו, ע"ב)

באור זרוע (תחילת הלכות שבת), מסופר על הקברן ר' בונם הזקן, שבהקדימו לשחרית פגש ליד שער בית הכנסת דמות מוכרת לו, ובראשו כתר עשבים, ונבהל. ענתה לו הדמות: "אני פלוני שקברתני לא מזמן, וסימן לדבר שקרעת שרוול מתכריכי בשעת הקבורה."

וכששאלו הקברן, מה נשמע בעולם שאתה נמצא בו, ענה שנעים לו היטב עד מאוד.

ולשאלתו - מה זכויות יש לך, והלא היית נחשב לאדם רגיל אצלנו?

השיב: השתדלתי תמיד לומר ברכות בניעמות הקול, שאחרים היו מקשיבים. דבר זה עשה רושם טוב בעולם הבא, והתחשבו בזה וכיבדוני על סמך זה. והכתר שבראשי הוא עשבים מגן עדן בריח טוב, לסלק את ריח הרע שבעולם הזה, שאיני יכול לסובלו.

על סיפור זה, מסיים ה"אור זרוע", כתבתי שיראה ירא שמים וישים על ליבו ויאמר שבחתי של הקב"ה בקול נעים ובכוונה, ויזכה לגן עדן.

(קונטרס "מעלת העונה אמנ בכל כוחו", עמ' 17)

מקור השפע

הנזרה בברכות, עושרו והונו מתקיים ומתרבה.

ודומה לבעל הפיקדון שנותן הפיקדון לאדם ומרשהו לעשות עם הפיקדון הזה כרצונו וליהנות ממנו כפי מה שירצה, רק באופן שבכל פעם שייחנה מן הפיקדון הזה יתן לו הודאה וברכה על זה. ואם כה יעשה אזי יוסיף פקדון על פקדונו. אבל אם לא יתן הודאה וברכה על זה, אז הוא יחש בפקדונו והוא מחויב להחזיר לו הפיקדון.

כן בעל הפיקדון הזה, הקב"ה שנותן פיקדון לאדם, כי כל קנייני העולם הזה שיש לו לאדם אינם קניינים לו קניין עולם, רק הם בפיקדון אצלו, ותלויים ברצון ד' יתברך שהוא בעל הפיקדון, ומרשהו לעשות עם הפיקדון הזה כרצונו וליהנות ממנו כפי חפצו ותאוות נפשו, רק בכל פעם שייחנה ייתן ברכה והודאה לד' יתברך, והם ברכת הנהנין. ואם כה יעשה, אזי יוסיף פיקדון על פקדונו, כי עושרו והונו מתרבה, ובזכות זה הפירות והתבואה מתברכים ומתרבים, וכל אשר יעשה יצליח.

(מטה משה, ח"ב, עמ' שנא)

הברכה לשון תוספות וריבוי, מלשון "וברך את לחמך", וגורמת לרבות הרחמים על בריותיו.

(רשב"א, ברכות ז, ע"ב)

כשם שאדם מברך להקדוש ברוך הוא, כך הקב"ה מברכו.

(תנחומא בראשית)

רצון והודאה

"חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום".

מאה ברכות מלוות את חיי המאמין, ויוצרות עבורו עולם של רצון והודאה. הברכות גם תורמות להנאה נפשית ושמחה פנימית בעולמו של הקב"ה, כאשר אדם שם את ליבו לטובה שהוא מקבל.

"טוב להודות לד'", טוב לאדם השם את ליבו למעשי ד' הסובבים אותו בחכמה נפלאה, חסד ורחמים.

(הרב שלנגר / אוהל יעקב ולא, עמ' 176)

כוחה של ברכת המזון

בבית הכנסת "הר צבי" בירושלים, התפלל יהודי בשם ר' שמעון. מצווה אחת קיים ר' שמעון בהידור רב, בהשתפכות הנפש והרגש, ואותה ייקר בכל נפשו – מצוות "ברכת המזון". וכיצד נודע הדבר? בתקופות ההגים של ערבי פסחים שאז אכלו מחוץ לבית וכן בימי חג הסוכות, שבהם ישבו בסוכות סמוכות, שמעו אותו השכנים מברך בהתרגשות עצומה. בכוונה, בדקדוק גדול ובנעימות את "ברכת המזון". העניין התמיה את השכנים, ובאחד הימים שאלו אותו: "אמור לנו, במה שונה מצווה זו משאר מצוות? מדוע זכתה דווקא ברכת המזון לשימת לב וכובד ראש שכזה מצידך?" פתח ר' שמעון בסיפורו המופלא וכה סיפר: בהיותי ילד בן 11, טרם פרוץ מלחמת העולם השנייה, למדתי בחיידר בפולין. באחד הימים הגיע לחיידר המהר"ם שפירא זצ"ל כדי לבחון אותנו. בסיום הבחינה אמר לנו, כי לאות פרס על הצטיינותנו הוא מגלה לנו "סוד" כמתנת חיים: ואז חזר על דברי ה"באר היטב" בשם "החינוך": "מי שמברך ברכת המזון בכוונה, מילה במילה, מזונותיו מצויין לו ברווח ובכבוד כל ימי חייו, וניצול מאף וקצף וכו'. והמדקדק יזהר לברך דווקא מתוך הספר". אותה שעה, מספר ר' שמעון, חשתי שקבלה זו מתאימה לרוחי, וקיבלתי על עצמי לברך ברכת המזון בכוונה. קבלה זו דרשה ממני מסירות נפש רבה. כל הכיתה היו מסיימים ארוחתם במהירות ובחפזה ומברכים בזריזות, ואילו אני הייתי מברך ברכת המזון בכוונה מילה במילה ומחמיץ את זמן המשחק. הדבר היה ידוע ומפורסם בין ילדי החיידר. עננים אפורים העיבו על שמייה של פולין. הנאצים ימ"ש השתלטו על כל פרבריה ומבואותיה. מדי פעם בפעם ערכו הנאצים "סלקציה", בה העמידו באכזריות נוראה גברים לחוד ונשים לחוד. את כל הילדים והזקנים שלחו למחנות ההשמדה, ורק את האנשים הכשירים לעבודה הותרו בחיים.

באחת הפעמים הועמדנו בשורה למיון. הזקנים והילדים, שהופנו לצד שמאל נידונו למיתה, והצעירים שהופנו לימין – זכו לחיים. אני, מספר ר' שמעון, שהייתי גבוה מבני גילי, ניסיתי להיראות גבוה ככל האפשר, ואכן, בחסדי שמים נשלחתי ימינה. מיד לאחר מכן דרשו הנאצים הרשעים מכל אחד לומר באיזה תחום הוא מוכשר, כדי שאפשר יהיה להעבירו לטובת גרמניה. אני, שלא ידעתי מאומה עקב גילי הצעיר, נרעדתי מעצם השאלה. לפתע

שמעתי לחש מאחורי: "תאמר שאתה טבח טוב ואני העוזר שלך". כך לחש לי היהודי שמאחורי. עשיתי כדבריו, והגרמנים סיווגו את שנינו לעבודה במטבח. כבר אז ראיתי כיצד מתגשמת הברכה של "מזונותיו מצויין לו". בשל היותי "טבח" קיבלתי מזון באופן סדיר. חזותי הבריאה והחסונה העידה על גורלי הטוב. אוכל לא חסר לי! "מצויין לו ברווח" כפשוטו! חשוב לציין, שכל אותה עת בה עבדתי כטבח, לא ויתרתי על ברכת המזון כהלכתה. כשידעתי שלא אוכל לברך במתינות כראוי, לא אכלתי פת.

לאחר חודשים ביקר במטבח קצין גרמני מרושע. רע היה בעיני לראות ילד יהודי שבשבי טרם כחש, והוא הרעים עלי בקול ואמר: "שילד יהודי יעבוד במטבח ויתפטם? היה לא תהיה! וכי זהו בית הבראה? "בוא אחרי!"? כך צעק בקולו המגושם. הלכתי אחריו אל מחוץ למטבח. סביבנו היתה אדמת טרשים קשה כברזל. הגרמני נתן בידי פטיש קטן ואמר: "בתוך שעות ספורות עליך לחפור כאן בונקר, בור, בקוטר 2 מטר, שבו יוכלו חיילינו להתחבא בעם הפצצת הרוסים. אם תגמור את העבודה בזמן שנקבתי, תחזור למטבח. שמעת, יהודון!?" כוונתו היתה, כמובן לומר: כשם שלא תוכל לעולם לחפור באדמת טרשים זו, כך לא תשוב לעולם למטבח!

עיני חשכו וליבי החסיר פעימה: כיצד יוכל, בחור צעיר שבידו פטיש קטן, לסדוק אפילו סדק קל באדמת טרשים זו? נשאתי עיני וביקשתי מה"כל יכול" שיחון אותי ויצווה ברכתו וחסדו עלי. הרי מובטח "שמזונותיו מצויין לו ברווח ובכבוד כל ימי חייו", וכי לזאת יקרא חיים! הנני עדיין נער צעיר, הלזה יקרא "כל חייו"? לא ארכו הדקות, ולידי חלפה משאית ובה חיילים נאצים. כשראו אותי ובידי פטיש, רתחו מזעם והחלו לזרוק עלי מלפפונים, תפוחי אדמה, גורים ועוד מיני ירקות. תוך כדי הירופים וגידופים. תוך כדי נסיעה המשיכו להמטיר עלי ירקות. כבר אז ראיתי שוב את התגשמות הברכה "מזונותיו מצויין לו ברווח, ועוד באיזה רווח – אני בתווך וסביבי פזורים עשרות ירקות ממינים ומסוגים שונים. אולם עדיין רחוקה ישועתי. הלא אי אפשר לחפור בפטיש. ואני, אנה אני בא?! אולם הבטחון בה' לא מש ממני. המשכתי וביקשתי מה' שכשם שעזרני עד כה, ימשיך לעזרני הלאה.

לאחר זמן קצר עברה לידי משאית נוספת ובה חיילים פולנים. כשראו את כמות הירקות המונחת לפני, היו בטוחים שאני ממונה על הסחורה וביקשו שאתן להם את הירקות. ה' נתן בי דעת להעמיד פנים כמפקד, ואמרת להם שאם בתוך שעות ספורות יחפרו לי כאן בור בקוטר שני מטרים, אחלק להם מן הירקות. וכך היה. החיילים הפולנים שבו למשאית, נטלו כלי עבודה וחפרו תוך זמן קצר בור. אחר כך קיבלו שכרם בירקות, והלכו לדרכם. ואני? לא נקפתי אצבע, רק עמדתי מן הצד כמפקד, וראיתי נס ופלא! כאן המשכתי לראות בחוש את התקיימות הברכה "ברוח ובכבוד": ברווח, שהכל היה בשפע. ובכבוד, שלא הוצרכתי לנקוף אצבע, והייתי כמפקד עליהם. בעיניים דומעות מהתרגשות פנית לכיוון המטבח וקראתי למפקד הגרמני, שיראה כמו עיני את הבור הכרוי. המפקד לא האמין למראה עיני ולא הבין כיצד הצלחתי, הילד הצעיר, לכרות בור עצום כזה בעזרת פטיש. בעיניים נדהמות אמר: "תמיד ידעתי שאתם היהודים, ה' שומר עליכם". והחזיר אותי למשמרת המטבח. כך, בחסדי ה' המשכתי לעבוד עד לסיום המלחמה. החלטתי החלטה נחושה והבטחתי, שאם בעזה"ל אצא חי מגוב האריות הזה, אתמיד לברך ברכת המזון בכוונה, ואודה למי שנתן וייתן לי מזונות ברווח ובכבוד. ואכן כפי שעניכם רואות, אני שומר הבטחתי. וה' לא עזבני, ועד כה עזרוני רחמיו, וימשיך חסדו הלאה בחן בחסד וברחמים.

**"החי יתן אל ליבו
לברך את ד'
יתברך בכוונת
הלב, ונפשו ישים
בכפו בעת
שמברך לפני
בוראנו יתברך
שמו, ובפרט
בברכות המזון.**

**ומצאתי למה אין
פ' בברכות
המזון, שכל
המברך ברכות
המזון בכוונה אין
שולט בו לא אף
ולא קצף,
ומזונותיו מצויין
לו ברווח ובכבוד
כל ימיו.**

**והמדקדקים
יזהרו לברך
דווקא מתוך
הספר ולא בעל
פה."**

(מקור חיים, ברכת
המצוות, חלק ד)